

Verkenningsoopdracht consequenties Energietransitie

12-1-2022, Tineke Krijger

Aanleiding

De Veiligheidsregio Kennemerland (VRK) is een uitvoeringsorganisatie voor gemeenten in de Veiligheidsregio Kennemerland op het gebied van Brandweer, Ambulancezorg, Jeugdgezondheidszorg, Infectieziektebestrijding, Veilig Thuis en overige taken die in opdracht worden uitgevoerd. De regio kent een hoog risicoprofiel als het gaat om gezondheid, veiligheid en crisisbeheersing. Veel van deze risico's kennen hun oorsprong direct dan wel indirect in het ruimtelijk domein. Dit ruimtelijk domein is stevig in ontwikkeling, onder meer als gevolg van de energietransitie. Zeker voor de Veiligheidsregio zullen er de komende jaren strategische keuzes voor de langere termijn gemaakt worden over de inrichting van de regio.

De impact van deze keuzes hebben direct en indirect gevolgen op het werkveld van de VRK. Dat maakt het nodig dat de VRK aan de voorkant is aangehaakt, om zo het werk van morgen te kunnen doen.

Inleiding

Voor zowel de gemeenten als de regio staan de komende jaren flink wat opgaven op stapel; bijvoorbeeld de woningopgave, de energietransitie, verduurzaming van de industrie en klimaatadaptie. Deze opgaven hebben allen direct dan wel indirect invloed op de thema's gezondheid, veiligheid en crisisbeheersing ofwel het werkveld van de VRK.

Om dit iets meer te duiden vanuit VRK-perspectief zijn er twee type opgaven te onderscheiden;

- a. Nieuwe objecten die toegevoegd gaan worden aan de ruimte en daarmee nieuw werkveld voor de VRK (kunnen) zijn. Denk hierbij aan waterstof als vitale infrastructuur, geothermie en batterijen.
- b. Bestaande objecten die aangepast (gaan) worden. Denk aan zonnepanelen op woningen, laadpalen aan huizen en geluidschermen met zonnepanelen erin.

NB. Opvallend hierbij is dat de plaatsing en aanpassing van deze objecten vaak zijn oorsprong vindt in de opgave van de energietransitie.

Doordat de hoeveelheid en de omvang van de opgaven groot, divers en complex zijn voor de regio Kennemerland en Haarlemmermeer heeft het Rijk besloten om ook in Kennemerland en Haarlemmermeer de regie te nemen. In samenwerking met provincie Noord-Holland (PNH) gaat zij daarom komende jaren aan de slag met de grote strategische lijnen voor de inrichting van de ruimte en in het bijzonder de omgang met objecten in de regio. Hoe zich dit in de praktijk exact gaat ontwikkelen is nog onduidelijk.

Opdrachtformulering

De VRK voorziet dat zij als uitvoeringsorganisatie hoe dan ook geconfronteerd gaat worden met de vele ruimtelijke wijzigingen in de regio. De VRK dient zich hier als gemeentelijke uitvoeringsorganisatie op voor te bereiden om de behartiging van de regionale belangen voor gezondheid, veiligheid en crisisbeheersing te kunnen (blijven) waarborgen.

Daarbij is aangegeven dat op dit moment strategische keuzes worden gemaakt met impact op de toekomst. Reden om dit bespreekbaar te maken met het bestuur. Een eerste stap was het geven van een presentatie over dit onderwerp tijdens de bestuursconferentie van november 2022. De aanwezige bestuursleden uit AB en DB hebben kennis kunnen nemen van de ontwikkelingen en de zorgen die leven over de discrepantie tussen de te maken strategische lange termijn ontwikkelingen/ keuzes en de inrichting van de nu ingerichte uitvoeringsorganisatie Naar aanleiding van het gevoerde gesprek. Na bespreking is de conclusie getrokken dat het goed zou zijn om een concrete opdracht aan de directie te formuleren hoe hiermee aan de slag te gaan. Onderstaand de doorvertaling hiervan:

Voer een verkenning uit naar de consequenties van de ontwikkelingen in het ruimtelijk domein voor de regio Kennemerland, waarbij in het bijzonder aandacht is voor:

- a. de consequenties op het gebied van gezondheid, veiligheid en crisisbeheersing als gevolg van de nieuwe en aangepaste objecten in de ruimte ofwel onderwerpen voort komen uit de opgave van de energietransitie,
- b. maak een inschatting van de mate waarin gemeentelijke/regionale belangen voor veiligheid, gezondheid en crisisbeheersing worden meegewogen op bestuurlijk niveau,
- c. en biedt tot slot inzicht in het lokale/ regionale handlingsperspectief voor deze thema's.

Uitgangspunten ten grondslag aan de opdrachtformulering zijn:

- ✓ De VRK behartigt gemeentelijke/ regionale belangen op gebied van gezondheid, veiligheid en crisisbeheersing.
- ✓ De VRK adviseert de gemeenten in de Veiligheidsregio Kennemerland tijdig, accuraat en deskundig op het gebied van gezondheid, veiligheid en crisisbeheersing.
- ✓ De VRK is een beleidsarme gemeentelijke uitvoeringsorganisatie.
- ✓ De VRK heeft een legitimering nodig om te kunnen komen tot een meer strategische verkenning op het gebied van ruimtelijke ordening t.b.v. de thema's gezondheid, veiligheid en crisisbeheersing.

Achtergrondinformatie: Wat ziet de VRK dan zoal op dit moment?

Grofweg ziet de VRK op dit moment op drie terreinen uitdagingen, waardoor zelfstandig aanhaken op de ontwikkelingen moeilijk is, maar wel relevant;

- a. Complexiteit in (toegevoegde) risico 's
- b. Complexiteit in aansturing binnen de regio
- c. Veranderende samenwerkingen

a. *Complexiteit in (toegevoegde) risico 's*

De Veiligheidsregio Kennemerland kent een hoog risicoprofiel. Als gevolg van de opgaven die voorliggen in de regio zal het risicoprofiel niet vereenvoudigen. In welke mate het profiel zal wijzigen is onduidelijk. Wat wel duidelijk is:

➤ *Waterstof in de regio*

Waterstof is onlangs onderdeel geworden van de vitale infrastructuur. Dit leidt er binnen Kennemerland en Haarlemmermeer toe dat het gebied er extra vitale infrastructuur heeft bijgekregen. De elektriciteit die nodig is om waterstof te maken is veelal afkomstig van zee. De ambities om nog meer windparken op zee te plaatsen heeft zeer waarschijnlijk gevolgen voor de hoeveelheid waterstof die de regio gaat doorkruisen. Daarnaast is de regio één van de vier aanlandingsplaatsen voor elektriciteit van zee

- (windparken) geworden. Dit brengt risico's met grote impact met zich mee.
- *Prominentere rol van de Noordzee*
Tot één km uit de kust is nu al werkgebied van de VRK, maar is in de praktijk onderbelicht geografisch werkterrein. Met grotere vraag naar elektriciteit en waterstof kan het niet anders dan dat de Noordzee met haar windparken op zee een belangrijkere rol gaat spelen. Als kust-regio heeft Kennemerland zich hierop voor te breiden.
 - *Industrie in de regio verduurzaamt*
Niet alleen waterstof zelf, maar ook het omzetten naar, het gebruik van en het restgebruik van deze waterstof zijn nieuwe onderwerpen die gaan spelen binnen de regio. Dit blijft overigens niet beperkt tot de IJmond-omgeving, maar geldt zeer waarschijnlijk voor de gehele regio.
 - *Opslag is een gegeven*
Het is een gegeven dat de energietransitie zal gaan vragen om opslag. Dit betreft ten alle tijden een nieuw object in de ruimte. Wat dit concreet gaat betekenen is nog onduidelijk.
 - *Netbelasting is een uitdaging*
De problemen in de regio Kennemerland en Haarlemmermeer zijn al zichtbaar als het gaat om netbelasting. Met de verduurzaming van de samenleving is meer elektriciteit nodig en dus meer of ander type netwerk nodig om deze elektriciteit te kunnen vervoeren. Wat dit concreet betekent is nog onduidelijk, maar een aanpassing aan een bestaand object dan introductie van een nieuw object is een gegeven.
 - *Veelheid aan nieuwe onderwerpen/ technieken*
De druk op het realiseren van klimaatdoelstelling wordt steeds groter, en daarmee de druk op de opgave van de energietransitie. Dit maakt dat de technische ontwikkelingen snel gaan, maar andere type risico's met zich meebrengen. Welke dat precies zijn is nog onduidelijk. Wat nu al wel in de praktijk gezien wordt is dat de certificering en langere termijn effecten van gebruik van nieuwe producten/technieken soms nog te wensen over laat; denk bijvoorbeeld aan het recente voorbeeld van de windmolenkop die afbrak.

b. Complexiteit in aansturing binnen de regio

Kennemerland kent dusdanig veel opgaven als het gaat om het plaatsen en aanpassen van objecten dat het Rijk de regie neemt; de Nationale omgevingsvisie. Vanuit deze visie zijn oa zogenaamde Novex-gebieden en -opgaven gedefinieerd. Kennemerland kent drie van deze gebieden. Let op ook onder de Novex is er nog steeds geen opgave of opgave gebied gedefinieerd waarin alle opgaven samenkomen.

- *Sturing vanuit de Novex*
De eindverantwoordelijkheid voor de realisatie van de Novex-opgaven ligt bij het Rijk (Minister VRO). De aansturing van de realisatie ligt bij het Rijk en de provincie. De eindverantwoordelijkheid voor omgevingskwaliteit ligt bij de gemeenten. Water en grond zijn door het Rijk leidend verklaard.
Voor Kennemerland betekent dit dat er de drie Novex-gebieden en -opgaven, geografisch overlappen deze gebieden. De realisatie van enkele Novex-opgave gebeurt door een ander duo van bewindspersonen vanuit het Rijk en de Provincie.
 - Ieder duo's heeft per december '22 zijn gebied een zogenaamd startpakket ontvangen van de minister VRO waarin wordt gevraagd om met 'een voorstel tot oplossingsrichtingen' te komen. De deadline voor aanleveren is gesteld op oktober 2023.

- o De aansturing van de realisatie is komend jaar ook om andere redenen complex;
 - in maart 2023 zijn de provinciale verkiezingen; is van invloed op de samenstelling en de slagvaardigheid van het duo.
 - Daarnaast is er een wisseling in de ambtelijke provinciale top.
 - Er is een wisseling op directieniveau binnen de VRK; is van invloed op strategische kennis, advisering en netwerk.
- *Besluitvorming in de regio*
 - o Vanuit de Novex wordt verwacht dat de startpakketten uitgewerkt worden via bestaande dan wel nieuwe gremia. Welke dit zijn is nog onduidelijk. Opgemerkt moet worden dat in geen enkel Novex-gebied alle Novex-opgaven op één tafel gelegd kan worden; er zijn altijd meerdere tafels nodig a.g.v. de diversiteit in opgaven/ onderwerpen.
 - o In de Novex wordt gesproken over maatschappelijke partners die aan kunnen sluiten bij deze 'Novex-tafels'. Onduidelijk is welke maatschappelijke partners dit zijn; is de VRK een maatschappelijke partner in de ogen van de betreffende voorzitter? En zo niet, wie behartigt dan de belangen van de regionale gezondheid, veiligheid en crisisbeheersing? Dat is nog onduidelijk.
 - o Noch de Novi, noch de Novex, noch Mooi Nederland voorziet in het oplossen van verschillen tussen nationaal en regionaal/ lokaal belang rondom omgevingskwaliteit. En in het leggen van een brug tussen de nieuwe structuren en het Huis van Thorbecke.

c. Veranderende samenwerkingen

De VRK is een netwerkorganisatie. Dat maakt dat zij actief participeert in netwerken, zowel op basis van inhoud als geografie. Aan de vooravond van de vele veranderingen die op stapel staan valt te bezien of de huidige samenwerkingen wel de juiste zijn en/ of de VRK hierin wel de juiste positie heeft om haar werk naar behoren te kunnen doen.

- De bestuurlijke complexiteit werkt door in de samenwerkingen.
- Wanneer gekeken wordt naar de oorspronkelijke aandachtsgebieden uit de Novi wordt gezien dat er vergelijkbare opgaven liggen in Kennemerland en grote delen van Zuid-Holland. Huidige samenwerkingsverbanden van de VRK zijn gericht op Noord-Holland, terwijl op basis van deze inzichten Zuid-Hollandse samenwerkingsverbanden minstens zo interessant zouden kunnen zijn.
- Naast de Novex-gebieden zijn er in Nederland zes zogenaamde CES-gebieden geïdentificeerd vanuit de energietransitie. De IJmond-omgeving is aangemerkt als één van deze zes Clusters Energie Strategie (CES). Dat maakt onderzoeken van de meerwaarde van mogelijke samenwerkingen interessant, zeker ook met het oog op hoe om te gaan met nationale belangen versus regionale/ lokale belangen; omgevingskwaliteit.
- Op basis van de Novex neemt het Rijk de regie en kent zij de rijksuitvoeringsorganisaties een prominente rol toe. Het is nog onduidelijk hoe rijksuitvoeringsorganisaties zich gaan verhouden tot gemeentelijke/ regionale uitvoeringsorganisaties, zoals de VRK.
- De VRK is bestuurlijk aangesloten op wethouders gezondheid en veiligheid. Wethouders ruimtelijke ordening behoren op dit moment niet tot de 'doelgroep', terwijl juist vanuit ruimtelijke ordening en in het bijzonder ook omgevingskwaliteit het gezondheids- en veiligheidsbelang behartigd kunnen worden.